

Pot existir un feminisme islàmic?

NDEYE ANDÚJAR: El feminisme islàmic és un moviment relativament poc conegut a Europa. La situació problemàtica de la dona als països musulmans es deu a múltiples factors, no tan sols a la religió, com habitualment s'ha pensat. Hi ha molts més factors, de caire social, econòmic... que també hi intervenen, però que se solen minimitzar. En aquest sentit, es fan dos discursos, principalment. D'una banda, hi ha un discurs que defensa que l'islam és una religió misògina en essència i que qualsevol dona, si és musulmana, està condemnada a ser discriminada. D'una altra banda, hi ha el discurs que idealitza la dona, que la considera una perla fràgil que cal protegir i que, per això, no té dret a ocupar cap espai públic. Aquests són els dos discursos majoritaris i són, en realitat, dos extrems que es toquen i es retroalimenten i que acaben generant situacions de discriminació: matrimonis forçats, mutilacions...

El problema ve quan fem una anàlisi de la causa d'aquesta discriminació. Per a certes tendències feministes laiques –i, jo hi afegiria, antireligioses–, l'islam és una religió misògina i l'única manera que tenen les dones d'alliberar-se és abandonar la seua religió. Des d'aquesta posició, o eres laica no creient i pots alliberar-te o bé, si eres creient, com que la teua religió t'obliga a ser submissa, no pots ser mai una dona emancipada. És ací on entra en joc el feminisme islàmic, que defensa que cal posar fi a les discriminacions i injustícies, però matisa que la causa de tot això no és l'islam, sinó les interpretacions humanes que s'han fet al llarg dels segles i que s'han fossilitzat com una llei sagrada, per bé que en realitat han estat els homes els qui han interpretat les fonts de l'islam. Els ulemes, en tant que autoritats religioses, han patrimonialitzat la interpretació de l'Alcorà. I ho han fet moltes voltes amb complicitat dels estats, que els utilitzen per mantenir l'*statu quo* en benefici propi.

—WASSYLA TAMZALI: A mi tota aqueixa argumentació em pareix molt confusa. Dieu que feu feminisme is-

Són compatibles el feminisme i l'Alcorà? En parlem amb Ndeye Andújar i Wassyla Tamzali durant el congrés “Dones de l'Islam. Entre la tradició i la transgressió”, que va tenir lloc a l'Octubre Centre de Cultura Contemporània de València el novembre passat.

lamic perquè allò important és lluitar des de l'interior. Nosaltres, les que ens definim com a feministes i proud, no hem deixat de fer una interpretació de l'Alcorà. Penseu que hem oblidat de fer una interpretació crítica de l'islam? Al nostre col·lectiu, Magreb Igualtat, tenim un document que és una anàlisi rigorosa d'allò que fem dir a l'islam.

Els primers textos alcorànics són veritablement els textos de la transcendència i l'espiritualitat. Són els textos

que cal llegir des d'un punt de vista transcendental i filosòfic. Són els textos que s'anomenen de la Meca i que es van escriure per mirar de convertir els no creients. Contenen una visió de les dones extraordinària, tan extraordinària que era única per al seu temps. Els jueus i els cristians anaven molt més enjere d'aquell home que considerava que home i dona tenien ànimes semblants. El profeta considerava que home i dona eren dobles de Déu. Després va

Wassyla Tamzali

FRATIS I CAMPS

fer els textos de Medina, que tenen una finalitat militar i l'esperit d'algú que va a la conquesta del món. Als textos de Medina s'oblida de tot allò que havia dit a la Meca i reprèn la moral sexual beduïna, que es basa en la dominació dels homes sobre les dones. Converteix la religió en un instrument de conquesta, de guerra, que ha marcat l'espècie humana de manera formidable: ha fet un home ple de supersticions, de violència i obscurantisme. Ràpidament, l'islam va esdevenir religió d'estat i es van crear escoles jurídiques, que ara se sacralitzen, i els principis de les quals són inamovibles. Aqueixes lleis han esdevingut sagrades i això xoca de soca-rel amb la modernitat cap a la qual caldria aspirar. La igualtat, aleshores, cal plantejar-se-la des de l'Alcorà o des de la universitat? És a dir, la igualtat d'homes i dones sense cap diferència i sense cap determinació de papers? Això és la modernitat. La modernitat és la raó, la capacitat d'exercir la raó crítica sobre l'islam. Hi ha molta gent que tracta d'aplicar la raó crítica. Necessitem mirar aquest problema des d'una perspectiva intel·lectual. I, per tot això, els nostres enemics són els islamistes.

—N. ANDÚJAR: Mai no he qüestionat la feina de les feministes laiques, però sí el de les laiques antireligioses que no ens deixen ser creients i feministes. No hi ha incompatibilitats entre ser creient i feminista. Les feministes islàmiques no fem una interpretació idealitzada de l'islam. No ens acluquem d'ulls a les mutilacions ni als matrimonis forçats i, de fet, som les primeres a denunciar-ho, tot això. Quan dic que les feministes islàmiques treballem des de dins, vull dir que treballem fent una interpretació feminista de l'Alcorà, des de l'interior. Em sorprèn la interpretació que en feu vós, perquè és totalment patriarcal, que és exactament la que fan els fonamentalistes. Crec que es pot fer un interpretació subjectiva i democràtica de l'Alcorà que ens porta a la conclusió que es tracta d'un text antipatriarcal i feminista. Evidentment, la interpretació que se'n va fer als segles X i XI també va ser subjectiva, tant com la que en podem fer les dones actualment. El text no és neutre, sinó que depèn de la manera com l'enfoquem. Hi ha una dita que assegura que l'Alcorà no parla, sinó que qui fa que parli són els homes. A l'Alcorà se li poden fer dir moltes

coses. No es poden descontextualitzar versicles, però si agafem l'Alcorà com un text global, hi ha incoherència, coses que no es poden defensar, com ara les lectures intransigents.

Hi ha molts pensadors musulmans que no únicament en fan una interpretació feminista, sinó que a més reivindiquen una societat democràtica. Us convido a no quedar-nos en el debat de les etiquetes: el feminisme islàmic és un moviment transnacional que reivindica la igualtat de gènere i exigeix que els estats siguin laics. Per això molestem tant, tant als antiislamistes com als islamistes.

—W. TAMZALI: M'agradaria saber què és una interpretació subjectiva de l'Alcorà. M'agradaria saber per què preneu el risc enorme de dir-vos islàmiques, amb el perill de ser manipulades, com a moviment, pels islàmics radicals. Quan dieu que fem una interpretació patriarcal, m'imagino que és irònic, perquè som lluny d'això.

La consecució d'una vertadera igualtat als països musulmans és un problema ben complex i contradictori. Vosaltres proposeu un estat laic, on la religió és una qüestió merament personal i les

Wassyla Tamzali

Algèria, 1941. Advocada al seu país des del 1966 al 1977. El 1979 va entrar a treballar a la UNESCO, on començà a centrar-se en les discriminacions que pateixen les dones de països musulmans. El 1996 fou nomenada directora del programa de la UNESCO per a la promoció de la dona de l'àrea mediterrània i el 1999 hom li va concedir el grau de *chevalier* dins l'Ordre du Mérite. És, a més, vice-presidenta del Fòrum Internacional de Dones de la Mediterrània, fundadora del Círculo Mediterraneo i organitzadora del Congrés Mundial d'Estudis Feministes.

Ndeye Andújar

Barcelona, 1972. Llicenciada en lingüística general per la Universitat de Barcelona, és cofundadora i vice-presidenta de la Junta Islàmica Catalana. Codirectora del primer, el segon i el tercer congressos internacionals de Feminisme Islàmic organitzats per la Junta Islàmica Catalana. Des del juliol del 2008 és directora de *Webislam*. Des del 1998 treballa amb associacions musulmanes per la igualtat de gènere i l'ensenyament de l'islam en escoles públiques. Actualment, prepara un llibre titulat *Viaje por el Islam femenino. Las mujeres en el Qur'an y en la tradición islámica*.

lleis s'han d'elaborar segons les regles democràtiques. Això segurament ens portaria a una contradicció, perquè si en aquells països férem votacions per aconseguir la igualtat entre homes i dones, hi hauria una majoria que hi votaria contra.

Aquest problema, ens l'hem plantejat ja al col·lectiu Magreb Igualtat, on treballem marroquines, tunisianes i algerianes. La nostra aspiració és aconseguir la igualtat d'homes i dones. En aquesta recerca, la universalitat i els drets de l'home són els nostres referents. Ara bé, el problema que se'ns planteja és la total immersió religiosa de les nostres compatriotes. El xoc de cultures no és entre el món àrab i l'occidental, sinó entre un món que es troba totalment immersit en la religió i per al qual tot és religió; i un altre que s'ha distanciat de la religió, del qual vosaltres formeu part. Si volem aconseguir la igualtat, els nostres esforços han d'anar adreçats a mobilitzar les dones que pateixen la discriminació. Cal que la dona prengui consciència

que està discriminada. Perquè si la seua situació li sembla normal amb relació a l'islam, li semblarà que, com a bona dona musulmana, ha d'acceptar ser submissa. Hi ha molts intel·lectuals que fan una gran tasca en aquest sentit. Acumulem raó i reflexió perquè la nostra preocupació és no tallar amb la religió. Si ens capfiquem en la idea de fer la guerra a la religió, hi eixirem perdent. Hem d'intentar construir un moviment de dones partint d'allò en què creuen.

En els casos en què l'Alcorà era realment discriminatori, ens hem agafat als arguments sociològics. Nosaltres mirem de convèncer els polítics que per intervenir en problemes concrets, cal actuar sobre la llei. El problema és que moltes d'aqueixes lleis són inspirades en l'Alcorà. El feminisme, per contra, és un moviment del segle XX que és sinònim de modernització.

Els nostres països estan en decadència i són incapaços de respectar la llibertat. Avui dia és una utopia pensar que nosaltres podrem tornar a la Medi-

na. Nosaltres hem de prendre el camí de la modernitat i demanar als nostres països que deixen de banda la religió i facen lleis per gestionar la societat. La desigualtat que hi ha avui dia entre homes i dones és la font més important de problemes i violència als països àrabs. No és una qüestió de si puc portar faldilla curta o no. En aquesta violència simbòlica envers les dones ens hi juguem la salut social del país.

Jo puc acceptar que feu una interpretació subjectiva de l'Alcorà. Però això com ens ajuda, a nosaltres? Perquè a Europa no teniu problemes, la llei garanteix la igualtat i no hi ha cap perill d'islamització. Per això us podeu permetre de ser tolerants, de respectar la diversitat cultural...

—N. ANDÚJAR: El feminisme islàmic, contra això que dieu, té tant de sentit a Europa com als països àrabs. Per exemple, a Catalunya i a Espanya les dones no tenen accés a les mesquites. Se'ls diu que no hi poden entrar. I això no passa als països àrabs. Detectem que ací hi ha abusos envers la dona, perquè veiem situacions de tancament de les comunitats molt més perilloses que en uns altres llocs. La nostra existència també és important perquè els suposats interlocutors del món musulmà a Espanya són en realitat les figures més conservadores.

D'una altra banda, continue pensant que és important d'insistir en la qüestió de la interpretació subjectiva de l'Alcorà. Un exemple el tenim en la primera traducció a l'anglès que es va fer de l'Alcorà. El versicle 4/23 deia, segons la interpretació tradicional, que si la dona presenta oposició al marit, ell pot pegar-li. Però si mirem el diccionari, veurem que hi ha noranta traduccions possibles de verb que tradicionalment s'ha traduït per "pegar". Pot ser "pegar", però també pot ser "fer l'amor", "marxar de casa"... Per sortir-se'n, la traductora va estudiar en els textos sagrats què va fer el profeta en aquest context. Sembla que en algun moment ell va tenir una disputa amb les seues dones i va marxar de casa durant un mes per reflexionar. Per analogia, es pot fer la traducció que no va pegar les seues dones, sinó que va marxar per reflexionar.

Violeta Tena